

dagen för sagda utrednings verkställande må för år 1912 på extra stat under sjunde hufvudtiteln anvisa ett förslagsanslag af femtusen kronor.

Stockholm den 26 januari 1911.

Axel Rune.

Nr 84.

Af grefve **Hamilton**, om högre statsbidrag till aflöning af lärare vid folkskolor och småskolor.

Den kraftigaste delen af landsbygdens befolknings emigration till Amerika och inflyttning till stadssamhällena samt därigenom landsbygdens tillbakagång äro förhållanden, ägnade att ingifva bekymmer hos hvarje fosterlandsvän.

Ser man exempelvis på befolkningsförhållandena år 1900 i Stockholm och Östersund tillhörde enligt upprättad statistik af nämnda två städers befolkning respektive 60,1 och 60,4 procent de närandes klass (d. v. s. personer i en ålder af 15—50 år). Af återstående respektive 39,9 och 39,6 procent, hvilka siffror alltså beteckna antalet af de tärandes klass, utgjordes i Stockholm 23,6 procent af barn under 15 år och 16,3 procent af personer öfver 50 år. I Östersund fördelade sig siffran 39,6 procent med 26,8 procent barn under 15 år och 12,8 procent personer öfver 50 år.

En jämförelse i berörda afseende med några landskommuner talar ett tydligt språk. Sälunda tillhörde i Jämjö kommun af Blekinge län allenast 41,6 procent de närandes klass och 58,4 procent de tärandes, hvaraf 36,8 procent barn och 21,6 procent de äldre. I Nittorps kommun af Älfsborgs län voro motsvarande siffror respektive 42,8 och 57,2 procent, hvaraf 32,4 procent barn och 24,8 procent äldre och i ett flertal andra landskommuner understiger procenttalet af de närande 45 procent.

Ser man vidare till nativitetsöfverskottet på landsbygden, uppgick detta enligt den officiella statistiken år 1907 till omkring 40,000 per-

personer, men det oaktadt ökades befolkningen allenast obetydligt. Den ekonomiska bärkraften torde också vara svag hos landsbygdens befolkning. Härom saknas visserligen tillförlitliga uppgifter, men en jämförelse mellan landsbygd och städer i afseende å den till inkomstskatt taxerade inkomsten ger vid handen, att denna, hvad angår landsbygdens befolkning, utgörande tre fjärdedelar af rikets hela invånarantal, icke uppgår till mer än en tredjedel af landets hela inkomst.

Nu anförda förhållanden synas mig bekräfta, att landsbygden är stadd i tillbakagång och det synes ganska naturligt, att de rörliga skatteobjekten sökt och fortfarande söka sig bort från de aflägsnare belägna, fattiga landskommunerna till stadssambällen med lägre skatter. Och med dem följer den arbetsdugligaste delen af befolkningen för att erhålla tillfälle till större arbetsförtjänst.

Hvilka äro nu orsakerna till de ofvan angifna, beklagliga förhållandena; jo, de äro utan tvifvel att hufvudsakligen söka i de ojämnt och på vissa håll mycket hårdt tryckande kommunala skattebördorna. I detta afseende äro synnerligen belysande siffror att hämta ur en af aktuarien I. Flodström verkställd utredning rörande kommunalskatteförhållandena år 1905 (Ek. Tidskrift 1908 sid. 403). Enligt denna utredning utgjorde medeldebiteringen per bevillningskrona för uppskattad inkomst i stadskommunerna kr. 5:34 och i den stadskommun, där förhållandena voro som svårast, debiterades kr. 7:91. I Stockholm var motsvarande medeltalssiffra kr. 4:67.

För landskommunerna åter uppgick medelbeloppet till kr. 7:33 per bevillningskrona (för jordbruksfastighet utgick dessutom kr. 6:25 per bevillningskrona för väghållningsbesväret och prästerskapets aflöning). Frånsedt de undantagsförhållanden, hvilka som känt äga rum inom några kommuner af Kopparbergs län äfvensom i någon af Skånes kommuner, ställa sig förhållandena väsentligt annorlunda i ett mycket stort antal kommuner. Sålunda förekommer 12—15 kronors kommunalskatt d. v. s. omkring 3 gånger så mycket som i Stockholm i åtminstone 175 kommuner och 15—20 kronors dylik skatt i 63 kommuner. Dessutom funnos 8 kommuner med ännu högre belopp, nämligen en i Gottlands län med kr. 25:13 samt några i Älfsborgs län med omkring 30 kronor. Variationerna i kommunalbeskattningen sträcka sig enligt omnämnda utredning från kr. 2:48 till kr. 30:42.

Hvad nu landsbygdens egentliga kommunalskatter angår, torde af dessa omkring 90 procent utgå för folkskolans och fattigvårdens behof.

I fråga om utdebiteringen för folkskoleundervisningen på landet finner man, enligt upprättad statistik, att för år 1909 i ej mindre än 913 af samtliga skoldistrikt, utgörande 2,306, nämnda utdebitering öfverstigit 3 kronor per bevillningskrona. I 388 distrikt utdebiterades öfver 4 kronor, i 169 öfver 5 kronor, i 81 öfver 6 kronor, i 40 öfver 7 kronor, i 18 öfver 8 kronor, i 12 öfver 9 kronor, samt i 5 distrikt öfver 10 kronor, allt per bevillningskrona räknadt.

Hvad beträffar motsvarande utdebitering i rikets städer, öfverstiger denna, enligt förenämnda statistik, 2 kronor i allenast 8 städer, varierar mellan 1 och 2 kronor i 65 städer och understiger 1 krona i 19 städer.

Att de tunga skattebördorna öfva ett menligt inflytande på beskaffenheten af såväl folkskoleundervisning som fattigvård torde icke vara tvifvel underkastadt och det kan icke vara riktigt, att dels det uppväxande släktet inom vissa landskommuner erhåller bristfällig undervisning, dels ock fattigvården därstädes skötes på ett mindre tillfredsställande sätt, därför att de skattskyldiga inom dessa kommuner äga mindre god ekonomisk bärkraft. Det torde för öfrigt i detta sammanhang förtjäna framhållas, hurusom vid jämförelse mellan förhållandena i städerna och på landsbygden faktiskt de större förmögenheterna i städerna betala jämförelsevis mindre till både folkskola och fattigvård än de små förmögenheterna i socknarna.

Med här ofvan antydda missförhållanden för ögonen synes det med fullt skäl kunna ifrågasättas, huruvida icke utgifterna för ifrågavarande ändamål borde åtminstone till hufvudsaklig del öfverföras från kommunerna, hvilka i förenämnda afseende icke utgöra någon lämplig skatteenhet, till staten; och intet synes mig då riktigare, än att erforderliga ökade utgifter uttagas progressivt genom ökad inkomst- och förmögenhetsskatt.

Hvad speciellt folkskoleundervisningen vidkommer, synes mig ett alldeles särskildt skäl tala för att staten i väsentlig högre grad än nu är fallet öfvertager kostnaderna för densamma, nämligen den årliga omflyttning, som äger rum kommunerna emellan. Några statistiska siffror i detta afseende stå tyvärr icke till buds. Men af den officiella statistiken inhämtas likväl beträffande Stockholm, hurusom af dess invånare år 1900, utgörande 300,624, allenast 121,932 voro födda inom staden och 172,845 annorstädes inom riket. För landsbygden i dess helhet utgjorde antalet inom respektive län födda samma år 3,591,222 och annorstädes inom riket födda 421,605; för samtliga städer i riket (Stockholm inräknadt) voro motsvarande siffror 711,329 och 376,658.

Jag har redan angifvit mina skäl för det enligt min mening riktiga i att utgifterna för ifrågavarande ändamål i hufvudsak öfverföras på staten. Hvad särskildt angår den dyra fattigvården (för samtliga kommuner år 1908 öfver 23 millioner kronor), måste det gifvetvis framstå såsom ett önskemål, att det nuvarande fattigvårdsväsendet omorganiseras och ersättes af ålderdomsförsäkring, byggd på moderna grunder. Verkningarna af en dylik förändring skulle likväl antagligen icke komma att göra sig gällande förrän i en ganska långt aflägsen framtid. Under tiden synes mig staten böra träda emellan medelst lämpligen afvägda bidrag. Men såväl härför som i afseende å möjligheten att medelst en förhöjd inkomst- och förmögenhetsskatt bestrida de ökade utgifterna kräfvades en vidtomfattande och noggrann utredning, hvilken icke längre bör undanskjutas.

Beträffande frågan om statens öfvertagande af kostnaderna för folkskoleundervisningen synes mig en lämplig provisorisk åtgärd vara att redan nu höja statsbidraget till lärare vid folkskolor och småskolor. Ifrågavarande statsbidrag utgår för närvarande enligt grunder, bestämda af 1906 års Riksdag, och utgör omkring 67 procent af fastställda minimilöner och ålderstillägg. En höjning till 90 procent af nämnda minimilöner synes mig i detta afseende vara befogad; hvarförutom jag anser staten böra öfvertaga hela kostnaden för ålderstilläggen. Det i riksstaten för ifrågavarande ändamål uppförda förslagsanslaget skulle vid sådant förhållande höjas från det i statsverkspropositionen föreslagna beloppet 10,650,000 kronor med 2,600,000 kronor till 13,250,000 kronor.

I särskild motion har jag hemställt om utredning, i hvilken utsträckning staten bör bidra till bestridande af kommunernas utgifter för fattigvården, samt huruvida staten må kunna i väsentligt högre grad än nu är fallet bidra till kostnaderna för folkskoleundervisningen äfvensom rörande möjligheten att medelst höjning af inkomst- och förmögenhetsskatten anskaffa medel till ifrågavarande utgifters bestridande.

Under åberopande af hvad här ofvan blifvit anfördt, får jag vördsam samt hemställa,

att Riksdagen måtte

1:o) medgifva, att staten må bidra till aflöning åt lärare vid folkskolor och småskolor med nittio procent i stället för nu sextiosex och två tredjedels procent af fastställda minimilöner samt bestrida utgifterna för ålderstillägg; samt

2:o) öka det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 2,600,000 kronor eller från det i statsverkspropositionen föreslagna beloppet 10,650,000 kronor till 13,250,000 kronor.

Stockholm den 27 januari 1911.

Raoul Hamilton.

I förestående motion instämma:

Per N:son Bosson.

Nils Larsson.

Johan Jönsson.

Jöns Pålsson.

Aug. Larsson.

Oscar Forssling.

J. P. Igel.

Carl L. Olausson.

Adolf Janson.

J. E. Cervin.

Nr 85.

Af grefve **Hamilton**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag till kommunernas utgifter för fattigvården m. m.

Under återopande af motiveringen till min motion nr 84, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, ej mindre i hvilken utsträckning staten bör bidraga till bestridande af kommunernas utgifter för fattigvården, än äfven huruvida staten må kunna i väsentligt högre grad än nu är fallet bidraga till kostnaderna för folkskoleundervisningen, äfvensom rörande möjligheten att medelst höjning af inkomst- och förmögenhetsskatten anskaffa medel till ifrågakörande utgifters bestridande, samt därefter till Riksdagen